

Dr hab. Piotr Karpus prof. nadzw.

Wydział Ekonomiczny

UMCS Lublin

Recenzja

pracy doktorskiej mgr Agnieszki Zalewskiej

pt. „Wpływ sukcesji w polskich przedsiębiorstwach rodzinnych na strukturę finansowania”

przygotowanej pod kierunkiem prof. dr hab. Jerzego Różańskiego

Uniwersytet Łódzki, Wydział Zarządzania

Łódź 2017, ss.204 plus załączniki, bibliografia, formularz ankiety, spis tabel i rysunków.

1. Podstawa opracowania recenzji

Podstawą formalną opracowania recenzji jest uchwała Rady Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 11 września 2017 roku w sprawie powierzenia obowiązku recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Zalewskiej.

Zgodnie z wymogami ustawowymi rozprawa doktorska powinna zawierać samodzielne rozwiązanie konkretnego zagadnienia naukowego oraz wykazać wiedzę teoretyczną Doktoranta w danej dziedzinie. Biorąc to pod uwagę jako podstawę oceny rozprawy doktorskiej Pani mgr Agnieszki Zalewskiej przyjąłem następujące kryteria oceny: tematykę rozprawy, cele i hipotezy badawcze, konstrukcję rozprawy, zastosowane metody badawcze i stronę warsztatową całości rozprawy.

2. Temat rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi zwartą treściowo i kompleksową monografię poświęconą wpływowi procesu sukcesji na dobór źródeł finansowania w polskich przedsiębiorstwach rodzinnych. Głównym wątkiem badawczym jest sformułowanie zaleceń dotyczących optymalnej struktury finansowania przedsiębiorstw rodzinnych. Sytuuje to recenzowaną rozprawę w dyscyplinie finansów. Problematyka związku procesu sukcesji i doboru źródeł finansowania przedsiębiorstw rodzinnych nie jest wystarczająco omówiona w literaturze polskiej. Przeprowadzone badania i analiza literatury przedmiotu pozwalają

rozszerzyć wiedzę w tym temacie. Należy zatem stwierdzić, że wybór podjętej w rozprawie problematyki wyboru struktury finansowania w polskich przedsiębiorstwach rodzinnych jest w pełni uzasadniony.

3. Cele i hipotezy badawcze.

Autorka sformułowała cel rozprawy i hipotezy badawcze. „*Celem rozprawy jest zbadanie czy istnieje zależność pomiędzy procesem sukcesji a strukturą finansowania w polskich przedsiębiorstwach rodzinnych*”.

Hipoteza główna, będąca myślą przewodnią pracy stanowi, że „*istnieje związek pomiędzy procesem sukcesji a wyborem form finansowania przedsiębiorstwa rodzinnego*”. Uszczegółowieniem hipotezy głównej stanowią hipotezy cząstkowe. Hipoteza główna i pięć hipotez cząstkowych zostały według mnie sformułowane poprawnie.

Treści zawarte w zasadniczej części rozprawy zostały ujęte w dwóch częściach, teoretycznej i empirycznej, i są w całości podporządkowane realizacji przyjętego celu pracy oraz weryfikacji sformułowanych hipotez badawczych.

4. Konstrukcja rozprawy.

Praca liczy łącznie 226 stron, z czego część zasadnicza pracy, na którą składają się wstęp, cztery rozdziały oraz zakończenie – 204 stron. Spis literatury zawiera 73 pozycje oraz 15 wykaz 15 artykułów prasowych (w tym 10 anglojęzycznych), plus wykaz wykorzystanych stron internetowych.

W recenzowanej rozprawie, poza wstępem i zakończeniem, można wyodrębnić część teoretyczno-metodologiczną oraz część empiryczną. We wstępie został uzasadniony wybór tematu, sformułowano cele i hipotezy badawcze.

Dwa pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny. Rozdział pierwszy poświęcony jest omówieniu firm rodzinnych w Polsce. Zaprezentowano klasyfikacje przedsiębiorstw, przedstawiono, znane w literaturze polskiej, szacunki udziału firm rodzinnych w gospodarce. Szkoda, że Autorka nie zaprezentowała ilościowych metod ułatwiających przyporządkowanie danego przedsiębiorstwa do grupy przedsiębiorstw rodzinnych, np. wskaźnik SFI (Substantial Family Influence). Wskaźnik ten składa się z sumy trzech składowych: własności, nadzoru i wpływu na zarządzanie. Co prawda, w definicji firmy rodzinnej (s. 32) Autorka uwzględnia te elementy, dodając element, dodatkowy, jakim jest „proces sukcesji”. Proces sukcesji jest istotny dla obszaru badań Autorki, ale nie jest uznawany jako element składowy definicji firmy rodzinnej.

Ważną częścią tego rozdziału jest omówienie problemów związanych z sukcesją oraz zagrożeniami stojącymi przed firmami rodzinnymi. Z prezentowanymi poglądami Autorki należy się zgodzić, niemniej jednak oceny wpływu procesów globalizacji 4.0, pułapek rozwoju Polski na dalszy proces rozwoju firm rodzinnych.

Rozdział drugi poświęcony jest omówieniu źródeł finansowania przedsiębiorstw. Po prezentacji klasyfikacji tych źródeł omówiono problemy z nimi związane, korzyści i koszty ich stosowania, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw rodzinnych. Dobór źródeł finansowania determinowany jest przez realizowaną strategię finansową przedsiębiorstwa. Należy zgodzić się ze stanowiskiem Autorki, że *„strategia finansowa to określone zasady postępowania związane z szeroko rozumianym zarządzaniem kapitałem firmy, w tym z pozyskaniem, alokacją i ryzykiem z tym związanym”*(s. 86). Przeprowadzona analiza uwarunkowań i kształtowania struktury finansowania przedsiębiorstw rodzinnych pozwoliła Autorce na sformułowaniu słusznego wniosku, że *„znalezienie optymalnej strategii finansowej dla przedsiębiorstw rodzinnych nie jest łatwe ze względu na uwarunkowania zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne. Wszystko zależy od wybranej strategii rozwoju od fazy rozwoju firmy i od jej właścicieli”*.(s. 95)

Pewnym niedociągnięciem części teoretycznej pracy jest zbyt małe wykorzystanie literatury zagranicznej. Utrudniło to omówienie różnic w sposobie postrzegania biznesu przez przedsiębiorstwa rodzinne i nierodzinne, czy też prezentacji rodzajów kultur organizacyjnych w przedsiębiorstwach rodzinnych.

Rozdziały trzeci i czwarty stanowią część empiryczną dysertacji. Badaniami wstępnie objęto 400 przedsiębiorstw rodzinnych, z których 100 wypełniło w sposób kompletny Ankiety badawczej. Następnie wyznaczono w sposób celowy 14 przedsiębiorstw, w których przeprowadzono pogłębiony wywiad dotyczący procesów sukcesji i ich związków z źródłami finansowania. W badaniach zastosowano dobór celowy próby, co zgodnie ze stanowiskiem Autorki sprawia, że *„uzyskane zależności można odnosić tylko w stosunku do badanej grupy, a nie do ogółu polskich przedsiębiorstw rodzinnych, jakkolwiek nie ulega wątpliwości, że zakres badania pozwolił uchwycić pewne charakterystyczne zależności występujące w przedsiębiorstwach rodzinnych w Polsce”*. (s. 102 – 103).

W rozdziale trzecim zawarta została charakterystyka badanych przedsiębiorstw. W analizie badanej próby przedsiębiorstw rodzinnych uwzględniono ich wielkość, obszar prowadzonej działalności, wiek przedsiębiorstw, planowane inwestycje, opracowanie procedur sukcesji, sposób przekazania firmy, przyczyny procesu sukcesji, kierunki rozwoju badanych przedsiębiorstw, źródła finansowania działalności.

Ważną częścią tego rozdziału jest omówienie wyników pogłębionych wywiadów w 14 przedsiębiorstwach rodzinnych. Dotyczyły one podstawowego problemu badawczego pracy, tj. związków między sukcesją a strukturą finansowania.

W rozdziale czwartym zawarte są wyniki analizy zależności między poszczególnymi zmiennymi w grupie 100 badanych przedsiębiorstw. W ustaleniu tych zależności wykorzystano analizę korespondencji, która pozwala na ustalenie siły związku między poszczególnymi zmiennymi jakościowymi. Ponadto w analizie związków między sukcesją a źródłami finansowania wykorzystano analizę wielowymiarową opierającą się na pięciu zmiennych oraz przeprowadzono analizę skupień. Przeprowadzone analizy wykazały stosunkowo słabą siłę związków między poszczególnymi zmiennymi. Stosunkowo najsilniejsze związki zaobserwowano między procesami sukcesji a doбором źródeł finansowania. Uprawnione jest zatem stwierdzenie Autorki, że *„analizy potwierdzają, iż w badanych przedsiębiorstwach istniała zależność pomiędzy udziałem w strukturze finansowania kapitałów zewnętrznych a procesem sukcesji”* (s. 194). Przeprowadzone analizy pozwoliły na potwierdzenie hipotez badawczych zawartych we wstępie.

W zakończeniu zostały sformułowane ogólne wnioski dotyczące roli procesu sukcesji nie tylko w kształtowaniu struktury kapitału, ale także w kreowaniu warunków przyszłego rozwoju podmiotu gospodarczego. Wnioski te powinny być wykorzystane w kształtowaniu polityki gospodarczej w obszarze dalszych ułatwień procesu sukcesji w polskich przedsiębiorstwach rodzinnych.

5. Konkluzja

Recenzowana rozprawa stanowi autorskie, wartościowe ujęcie ważnego problemu ekonomicznego, jakim jest analiza związków między procesami sukcesji a kształtowaniem struktury finansowania przedsiębiorstw rodzinnych w Polsce. Autorka zrealizowała postawiony we wstępie cele rozprawy i pozytywnie zweryfikowała sformułowane hipotezy badawcze poprzez analizy teoretyczne oraz badania empiryczne na próbie 100 przedsiębiorstw rodzinnych. Uzyskane wyniki i sformułowane wnioski są przydatne z teoretycznego i praktycznego punktu widzenia i stanowią wkład Doktorantki.

Za główne osiągnięcia Doktoranta uważam:

1. ważny z teoretycznego i praktycznego punktu widzenia temat badawczy oraz prawidłową konstrukcję rozprawy,

2. przeprowadzone badania dotyczące ustalenia zależności między czynnikami charakteryzującymi podmioty rodzinne, ze szczególnym uwzględnieniem roli procesu sukcesji.
3. empiryczną i teoretyczną realizację celów badawczych,

Za główny mankament rozprawy uważam braki w wykorzystaniu literatury zagranicznej. Mankament ten wyraźnie zauważalny jest w analizie teoretycznej przedsiębiorstw rodzinnych.

Biorąc pod uwagę przedstawione elementy oceny rozprawy wyrażam jednoznaczną opinię, że Doktorantka wykazała się wystarczającą wiedzą teoretyczną i umiejętnościami przeprowadzenia badań empirycznych oraz rozwiązała ważny problem naukowy jakim jest wpływ sukcesji w przedsiębiorstwach rodzinnych na kształtowanie struktury ich finansowania.

Recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymogi określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (DZ.U. z 21 czerwca 2016 r, poz. 882) i uzasadnia nadanie Pani mgr Agnieszce Zalewskiej stopnia doktora w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie nauk o finansach Stanowi to wystarczającą przesłankę do wnioskowania do Rady Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego o przyjęcie recenzowanej rozprawy i dopuszczenie Autorki do publicznej obrony.

Lublin, dnia 26.11.2017r.